

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Hedendaags samen- wonen en bijbels trouwen

In twee artikelen bespreek ik vragen rond samenwonen. Vorige week concludeerde ik dat er verschillende vormen van samenwonen bestaan, die je niet op één noemer mag zetten. Elk daarvan vergt een eigen bijbelse afweging. In het vorige artikel evalueerde ik een eerste vorm van samenwonen. Als je alles deelt, zelfs de seksuele omgang, maar daarbij geen levenslang verbond aangaat, doorbreek je Gods orde. Tegelijk breng je schade toe aan jezelf en aan elkaar. In dit artikel ga ik verder met de andere vormen van samenwonen die ik onderscheidde.

A.L.Th. de Bruijne ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven - A.L.Th. de Bruijne</i> Hedendaags samenwonen en bijbels trouwen	157
<i>Meditatief - J. Glas</i> Voel je je geroepen?	162
<i>Wandelen met God - B. Luiten</i> God verandert mensen	163
<i>Achtergronden - H. Wiegers</i> Over verwarring en omslag in het oorsprongsdenken 2	165
<i>Kerkgeschiedenis - H. Veldman</i> George Frans Gezelle Meerburg	169
<i>Lied van de week - J. Smelik</i> GK 18: Naar U gaat mijn verlangen, Heer	172
<i>Kerk en muziek - J. Smelik</i> Opwekkingsliederen ter discussie 1	174
<i>Uit de kerken</i>	

Bijbels kader

Eerst herhaal ik kort het bijbelse kader uit het vorige artikel. God wil mensen aan elkaar verbinden in een relatie tussen één man en één vrouw, die het hele leven duurt. Daarin worden twee mensen één door elkaar trouw en liefde te bewijzen. Met die relatie vormen zij een nieuwe minigemeenschap temidden van de gemeenschap rondom hen. Daarom is die bredere gemeenschap betrokken bij het aangaan van het huwelijksverbond. De eenheid tussen man en vrouw omvat alle aspecten van het leven. In dat kader staat ook de seksuele eenwording. In Gods komende koninkrijk zullen seksualiteit en huwelijksverbond in de huidige vorm vervuld zijn in onze gemeenschappelijke band met Christus. Daarom maakt Hij het vandaag mogelijk om zonodig af te zien van seksuele relaties.

Huwelijk op eigen houtje

Vorige week liet ik zien dat seksuele eenwording volgens de Bijbel alleen maar op zijn plaats is binnen de totale eenheid van een

huwelijksverbond. Nu bestaat er een tweede vorm van samenwonen, waarin dat voluit erkend wordt. Je wilt elkaar voor altijd trouw blijven en laat elkaar dat ook weten. Samen sluit je een verbond. Maar je vindt het niet nodig om dat via een of andere officiële ceremonie publiek te laten uitkomen. Je trouwt 'op eigen houtje'.

je zou moeten beseffen dat een huwelijksverbond zoals God dat bedoelt nooit op eigen houtje tot stand kan komen

Deze vorm van samenwonen botst op een ander aspect van het bijbelse profiel voor het huwelijk. Een huwelijksverbond bleek altijd ook een publieke werkelijkheid. Het gaat om een minigemeenschap binnen een bredere gemeenschap. Zo werkt een verbond. Je legt jezelf tegenover elkaar vast, maar altijd met getuigen daarbij. Zo spreekt de Bijbel zelfs over het verbond tussen God en zijn volk. Daarvan zijn 'hemel en aarde' de getuigen (Deut. 30, Jes. 1). En met zoveel woorden noemt de Bijbel God de eigenlijke getuige bij een huwelijksverbond. Dat zinspeelt op de rol van getuigen bij het trouwen (Mal. 2). Bovendien duiden de begrippen 'verlaten' en 'aanhangen' uit Genesis 2 erop dat bij het sluiten van een huwelijk een overgang plaatsvindt van de bestaande publieke minigemeenschap naar een nieuwe.

Je hebt elkaar nodig.

Op grond hiervan zou je moeten beseffen dat een huwelijksverbond zoals God dat bedoelt nooit op eigen houtje tot stand kan komen. Wie dat toch doet, mist een aspect van de bijbelse boodschap. Zodra je dat aspect in het vizier krijgt, zou je er anders over moeten gaan denken. Toch is naar mijn ervaring met name bij deze vorm van samenwonen vaak geen onwil in het spel maar werkelijke onkunde. Allemaal dragen we het stempel mee van onze individualistisch denkende cultuur. Dat maakt het voor velen echt moeilijk om dit in te zien. Juist hier past in de kerk voor alles geduldige en op tijd komende uitleg. Daarbij moeten we ook bij dit aspect duidelijk maken dat het niet gaat om een willekeurige regel. Zo'n publiek verbond is echt goed voor ons.

Bij een huwelijk beloven twee kwetsbare en zondige mensen elkaar voor altijd trouw en liefde. Hoe weet je zeker dat je dat zult waar maken? Wie zichzelf kent, zou voor zo'n belofte moeten terugschrikken. Toch mag je haar vrijmoedig afleggen, omdat je het niet van jezelf moet hebben maar van Gods genade, trouw en liefde. En daarvan leef je nooit in je eentje. Je omgang met God ligt ingebed in de nieuwe gemeenschap rond Christus. God

werkt in jouw leven via de mensen om je heen. Zij wijzen je op Gods genade. Zij kunnen ook helpen en ingrijpen als je huwelijk onder druk komt te staan.

Zeker als je jong bent, denk je gemakkelijk dat je alles zelf of samen wel kunt. Maar je hoeft maar op één punt van je leven vast te lopen om te merken dat je vroeg of laat toch mensen om je heen nodig hebt. Dat geldt zeker bij zoiets groots als een leven lang trouw en liefde.

Daarom is het publieke karakter van je huwelijksverbond meer dan een bijbelse plicht. Het is ook goed voor je relatie zelf. Daarmee nodig je de bredere gemeenschap uit om je te houden aan je belofte en je te helpen wanneer dat ooit nodig wordt. Wie denkt dat hij zonder kan, schat zichzelf te hoog en de macht van de zonde te laag in.

Dit komt natuurlijk alleen over als we als christenen allemaal en ook op andere punten van ons leven ons moderne individualisme corrigeren, en dit niet alleen aan 'samenwoners' voorhouden. Vooral rond onze huwelijken zou het veel meer waargemaakt moeten worden dat we onze relaties echt in het midden van de gemeente plaatsen en elkaar helpen en aanspreken wanneer het misgaat. Dan merk je ook dat die publieke kant van een huwelijksverbond 'werkt'. Anders blijft dit bezwaar tegen samenwonen steken op het niveau van een abstracte theorie.

Alternatieven?

In het vorige artikel onderscheidde ik nog een categorie samenwonenden. Zij zijn het helemaal eens met mijn verhaal tot nu toe. Seksuele eenwording hoort thuis in een huwelijksverbond en zo'n verbond sluit je ten overstaan van de gemeenschap om je heen. Alleen, zeggen zij, dat laatste kan in onze samenleving ook via een samenlevingscontract of een geregistreerd partnerschap.

Ik benadruk dat er een principieel verschil bestaat tussen deze categorie en de twee vorige. Die eerdere 'samenwoners' misten elk een aspect van de bijbelse boodschap rond het huwelijksverbond. Dat geldt bij deze visie niet. Hier gaat het veel meer om je visie op de huidige Nederlandse samenleving en de plaats van christenen daarbinnen. Daarom moet de kerk mensen met deze opvatting niet op dezelfde manier tegemoet treden als andere samenwonenden. Tegelijk geloof ik dat ook hier bijbelse inzichten een rol spelen.

Verschillen

Ik ben het niet eens met de stelling dat in de huidige Nederlandse samenleving geen principieel verschil meer bestaat tussen een samenlevingscontract, een geregistreerd partnerschap en een burgerlijk huwelijk. Om dat te onderbouwen noem ik een paar punten van onderscheid. Eerst zet ik burgerlijk huwelijk en geregistreerd partnerschap samen tegenover een

samenlevingscontract.

- Er is verschil in de *mate van eenheid* die ontstaat. Binnen een huwelijk en een registratie liggen de rechten en plichten van de partners ten opzichte van elkaar wettelijk vast. Zij vormen een eenheid over heel de linie van het leven. Je bent bijvoorbeeld ook automatisch elkaars erfgenaam. Mocht je dingen buiten die eenheid willen houden, bijvoorbeeld door niet in gemeenschap van goederen te willen optrekken, dan moet je dit speciaal regelen. In een samenlevingscontract daarentegen kun je kiezen over welke aspecten van het samenleven je afspraken wilt laten vastleggen. De vorm zelf staat niet voor een totale levenseenheid. Na een samenlevingscontract mag je alleen je eigen achternaam gebruiken, terwijl je na huwelijk of registratie ook de naam van je partner mag voeren. Bij huwelijk en registratie bestaat automatisch een wederzijdse onderhoudsplicht en kun je bepaalde handelingen alleen verrichten met instemming van je partner (bijvoorbeeld kopen op afbetaling). Bij een samenlevingscontract speelt dit alles niet. Voor een samenlevingscontract hoef je ook alleen maar naar de notaris, terwijl burgerlijk huwelijk en registratie een zaak van de overheid vormen.
- Er bestaat verschil in het *aantal partners* dat je mag hebben. Huwelijk of registratie kunnen alleen worden aangegaan met één partner, terwijl bij een samenlevingscontract meer personen in beeld mogen zijn.
- Huwelijk en registratie hebben nog duidelijke kenmerken van een *publiek verbond*, bijvoorbeeld doordat er getuigen nodig zijn en je een officiële verklaring voor de wet moet afleggen. Bij een samenlevingscontract is dat niet aan de orde. Een huwelijk of partnerschap maakt je ook tot aangetrouwde familie van de familieleden van je partner en verandert dus je positie in de bredere gemeenschap; een samenlevingscontract niet.
- Een huwelijk of geregistreerd partnerschap *beëindigt* je minder gemakkelijk. De rechter of de burgerlijke stand komt er aan te pas en er blijft een onderhoud- en zorgplicht bestaan. Bij een samenlevingscontract kun je het uiteengaan zelf regelen en houd je daarna niet automatisch verplichtingen tegenover elkaar.

Geen samenlevingscontract

Uit het voorgaande blijkt dat een samenlevingscontract op meerdere punten minder recht doet aan het bijbelse profiel van het huwelijk. De verschillen met registratie en burgerlijk huwelijk raken juist aspecten van dat bijbelse profiel: de mate van eenheid, het publieke verbondskarakter, de verbondenheid voor het leven, en het inzicht dat het gaat om één man en één vrouw. Zolang wij in ons land vormen kennen, die deze bijbelse aspecten beter recht doen, hebben wij veel uit te leggen als wij toch kiezen voor een samenlevingscontract. Ik heb wel meegemaakt dat dit uit onkunde

soms toch gebeurt. Maar als die onkunde wordt weggenomen, lijkt het me vrijwel onmogelijk om met droge ogen te verdedigen dat een samenlevingscontract voor christenen vandaag 'net zo goed' kan zijn als burgerlijk huwelijk of registratie. Aan alles merk je dat de achtergrond waartegen de vorm samenlevingscontract opkwam, gelegen was in de nieuwe vrijblijvende manier van relatievorming sinds de jaren '60. Wie trouw wil zijn aan het bijbelse profiel voor het huwelijk moet wel spanning ervaren zodra dit vrijblijvende karakter van een samenlevingscontract duidelijk wordt.

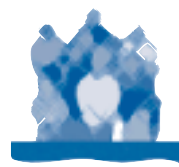
Registratie of huwelijk

In het voorgaande nam ik burgerlijk huwelijk en geregistreerd partnerschap samen. In Nederland lijken beide sterk op elkaar, zeker na de openstelling van het huwelijk voor mensen van gelijk geslacht. Geregistreerd partnerschap was immers enkele jaren eerder ontstaan om ook homofielen en lesbiennes een officiële relatievorm aan te bieden. Inmiddels kunnen deze ook burgerlijk trouwen, terwijl tegelijk heterostellen blijken te kiezen voor het partnerschap. Toch blijven er ook tussen burgerlijk huwelijk en geregistreerd partnerschap enkele verschilpunten.

- Beide vergen een openlijke verklaring waarmee je je aan elkaar verbindt. Maar bij het huwelijk bestaat daarvoor een voorgeschreven vorm: een jawoord na een *vaste formule*. Bij registratie mogen partners vrij formuleren en kunnen zij dus een eigen interpretatie van de relatie geven.
- Bij een burgerlijk huwelijk mag de kerk pas na de huwelijksluiting overgaan tot *inzegening of bevestiging*. Bij een partnerschap geldt deze clausule niet.
- Bij het huwelijk hebben ouders vanaf de geboorte van kinderen *automatisch gezag* over hen. Zij mogen zelf bepalen of het kind de achternaam van de moeder of de vader krijgt. Bij een geregistreerd partnerschap geldt dit alleen de moeder. Wil de vader ouderlijk gezag en het recht tot naamgeving ontvangen, dan moet hij het kind speciaal erkennen.

anders blijft dit bezwaar tegen samenwonen steken op het niveau van een abstracte theorie

- Om een huwelijk te *beëindigen* moet de rechter op wettelijke gronden de scheiding uitspreken. Daarbij bestaat als tussenvorm de scheiding van tafel en bed, die het huwelijk (vaak tijdelijk) formeel in stand houdt. De beëindiging van een geregistreerd partner-

schap kun je samen regelen bij de burgerlijke stand nadat je bij een advocaat of notaris een overeenkomst hebt laten maken.

Geen registratie

Eerlijk gezegd zijn de verschillen tussen registratie en burgerlijk huwelijk klein geworden. Wel zou het voor christenen belangrijk moeten zijn dat het burgerlijk huwelijk in onze cultuur een christelijke oorsprong heeft, terwijl registratie opkwam in het kader van de emancipatie van homorelaties. Maar het 'homohuwelijk' heeft veel gewicht van dit argument afgehaald. Wel bespeur je de christelijke achtergrond van het burgerlijk huwelijk nog in de vaste formuleringen voor de beloften, in de mogelijkheid van een scheiding van tafel en bed en in de minder vanzelfsprekende route bij scheiding. Toch gaat in de praktijk het scheiden bij beide even gemakkelijk en klinkt er bij huwelijkssluitingen zoveel geseculariseerde of spirituele nonsens dat ook dit verschil relatief is geworden.

Wel doorslaggevend lijkt mij het onderscheid met betrekking tot kinderen. Bijbels gesproken onderstreept juist het samen kunnen ontvangen van kinderen dat er sprake is van een nieuwe publieke minigemeenschap. Wij zien niet twee individuen die een contract sluiten, maar een minigemeenschap om het menselijke leven verder te leiden op weg naar de toekomst. Dat bijbelse aspect is bij een geregistreerd partnerschap helemaal buiten beeld geraakt.

Op grond hiervan en van de andere (kleinere) verschillen tussen beide concludeer ik dat in de huidige Nederlandse samenleving het burgerlijk huwelijk meer elementen van het bijbelse

om onverschilligheid of gebrek aan bijbels inzicht, en zelfs niet om een andere inschatting van de huidige Nederlandse samenleving. Er is soms een soort onmacht aan de orde. Wel is het de vraag hoe ver die onmacht strekt. Kunnen mensen ook verder komen in hun verwerking van moeilijke ervaringen? Is het wel verstandig al een nieuwe huwelijksrelatie aan te gaan als er nog veel onverwerkt bleef? Spitst het trauma zich wel toe op het juiste punt als de focus ligt bij de structuur van het huwelijksverbond? Kerkenraden moeten daarom bij alle begrip niet zelf zo'n alternatieve vorm dekken. Wanneer zij toch is aangegaan, zullen zij blijven aansturen op omzetting ervan in een burgerlijk huwelijk.

Anders ligt dit als mensen een samenlevingscontract aangaan omdat ze hun ongehuwd zijn niet kunnen bewijzen. Ook hier moet de kerk oppassen voor goedgelovigheid. De regelgeving van de overheid bestaat niet zomaar. Er mag van betrokkenen lang geduld gevraagd worden om na te gaan of er toch deuren open gaan. Maar soms wordt een situatie uitzichtloos. De hele omgeving is overtuigd van de oprechtheid, maar er blijft sprake van overmacht. In de samenleving zou het geen aanstoot geven als in zo'n geval een samenlevingscontract werd gesloten. Velen zouden dat zelfs adviseren. In die situatie kan een kerkenraad volgens mij de verantwoordelijkheid overlaten aan de relatie tussen de betrokkene en God en een samenlevingscontract accepteren als een bijbels huwelijksverbond. Gezien het vrijblijvende karakter van zo'n contract moet de kerk daarbij wel officieel markeren dat deze mensen hun relatie sluiten op het niveau van een bijbels huwelijk. Dat mag onder de bestaande wetgeving (nog) niet via een officiële huwelijksceremonie. Maar

wie trouw wil zijn aan het bijbelse profiel voor het huwelijk moet wel spanning ervaren zodra dit vrijblijvende karakter van een samenlevingscontract duidelijk wordt

huwelijksprofiel bewaard heeft dan registratie. Alleen daarom al blijft er ook vandaag voldoende reden om je christelijke huwelijksverbond te sluiten in de vorm van een burgerlijk huwelijk en niet van een registratie.

Dilemma's

Soms kiezen christenen echter om uitzonderlijke redenen toch niet voor het burgerlijk huwelijk. Vorige week wees ik op mogelijke traumatische ervaringen met een eerder huwelijk (van jezelf of van anderen) en op buitenlandse die niet formeel kunnen bewijzen dat ze ongehuwd zijn. Zulke dilemma's vergen een aparte benadering. Hier gaat het immers niet

het kan via pastoraat en publieke voorbede toch duidelijk worden. Zodra het alsnog mogelijk zou worden moet zo'n relatie worden omgezet in een burgerlijk huwelijk.

Tucht?

Evenals vorige week stel ik hier de vraag of er bij de vormen van samenwonen die nu aan de orde zijn geweest, nog meer nodig is dan bijbels onderwijs. Moet het ook komen tot kerkelijke tucht? Bij de vrijblijvende variant van samenwonen uit het artikel van vorige week beantwoordde ik die vraag in beginsel bevestigend. Ook als mensen elkaar voor het leven trouw hebben beloofd, maar daarbij het inzicht

missen dat dit volgens de Bijbel een publieke zaak moet zijn, grijpt dat in op de structuur van het huwelijk. Ook daarbij past in principe afhouding van het avondmaal. Wel vind ik de fout hier minder ingrijpend. Het gaat om een gebrek aan bijbels inzicht dat bovendien niet verwonderlijk is gezien de individualistische setting van ons leven, vaak ook ons huwelijksleven binnen de kerk. Dat roept de vraag op of dit niet gelijk staat aan veel andere zonden die in de kerk wel bestreden worden maar niet altijd via kerkelijke tucht? Het blijft nodig publiek te

daarvan soms signalen). Dat maakt de onduidelijkheid van de christelijke levensstijl en van de christelijke boodschap in de samenleving voorlopig alleen maar vele malen groter. Ieder doet wat hij zelf goed vindt en valt daarmee ten prooi aan hetzelfde individualisme dat we rond samenwonen juist wilden bestrijden. Als we onze omgang met het burgerlijk huwelijk willen veranderen, dan moeten we dat als kerken samen doen. En ook verwante andere kerkgemeenschappen mogen we daar niet buiten laten.

leg juist zonder de burgerlijke huwelijksluiting prijs te geven alle nadruk op de inbedding van het huwelijk in de gemeente

markeren dat hier sprake is van afwijking van wat de gemeente op grond van de Bijbel wil hooghouden. Maar misschien moeten we eens nadenken over andere tuchtinstrumenten om dat duidelijk te maken.

Duidelijk minder reden voor kerkelijke tucht zie ik bij mensen die het bijbelse onderwijs over het huwelijk geheel onderschrijven en recht doen maar alleen van mening zijn dat dit binnen onze huidige samenleving niet alleen via het burgerlijke huwelijk hoeft te gebeuren. Overigens blijven er voldoende argumenten om met zulke mensen kritisch in gesprek te gaan.

Gezamenlijkheid

In dat gesprek moet ook geluisterd worden. Want er bestaan best redenen om te overwegen of we de maatschappelijke vorm niet beter vrij kunnen laten om vervolgens bij elke maatschappelijke vorm binnen de gemeenschap van de kerk nadrukkelijk een huwelijksverbond aan te gaan op het niveau van Gods wil. Want ook als de ene vorm soms net wat meer herinneringen bevat aan de Bijbel dan de andere, blijft staan dat geen van de bestaande juridische vormen meer een huwelijk naar bijbels model inhoudt, ook het burgerlijk huwelijk niet. Als we daarvoor geen oog hebben en naïef blijven steunen op het burgerlijk huwelijk als zodanig, zullen we onszelf keihard tegenkomen. Wat de samenleving 'huwelijk' noemt, zal ook ons denken en doen gaan doortrekken, zoals nu al het geval is. Soms is het nodig duidelijk afstand te nemen en binnen de gemeente een alternatieve stijl te ontwikkelen. Dat dient een echt christelijk relatiepatroon en is bovendien wel zo duidelijk naar buiten toe.

Toch maak ik hierbij twee kanttekeningen. Het zou funest zijn wanneer individuele christenen vanuit deze overwegingen alvast maar hun eigen spoor gaan trekken. En het zou nog schadelijker zijn wanneer plaatselijke kerken en kerkenraden dat gaan doen (ik ontvang

Bovendien moet je voor zo'n verandering wel het juiste moment kiezen. Nog steeds herinnert het burgerlijke huwelijk aan het bijbelse huwelijksverbond. Als wij het op dit moment al cadeau doen aan de ontkerstende samenleving om ons eigen spoor te trekken, geven wij onbedoeld een laatste zetje mee aan de afbraak ervan. Dat strijdt volgens mij met de roeping die wij als christenen in de samenleving hebben. Wij moeten daarvan waar het kan juist lokaal deel uitmaken en zo het goede voor de samenleving zoeken. Elementen waarbinnen je nog iets herkent van Gods bedoelingen met het leven, horen bij dat goede. We kunnen die beter zolang het nog kan, koesteren en proberen te versterken. Daar hebben de mensen om ons heen ook iets aan.

Tegelijk moeten we oog hebben voor de ondermijnende effecten van dit 'half-christelijke' op onze eigen levensstijl. Ook moeten we toegestemd zijn voor het geval er een tijd komt dat ook dit 'half-christelijke' verdwenen is. Maar dat kan volgens mij ook nog op andere manieren dan die van een radicale breuk met de samenleving rond het burgerlijke huwelijk. Wij moeten wel afstand doen van de constructies die onder ons op dit punt vanuit het verleden gangbaar waren. Zeg niet langer dat de 'eigenlijke' huwelijksluiting voor de overheid plaatsvindt. Die constructies dragen de sporen van de christelijke samenleving van vroeger, die vandaag voorbij is. Leg juist zonder de burgerlijke huwelijksluiting prijs te geven alle nadruk op de inbedding van het huwelijk in de gemeente. Dat kan al beginnen bij de voorbereiding. Het kan vorm krijgen bij de sluiting van het huwelijk. En het moet waargemaakt worden doordat we met onze huwelijken in de gemeente opener worden en bereid zijn elkaar rond onze relaties telkens weer op te vangen en verder te helpen.

Dr. Ad de Bruijne is universitair docent aan de Theologische Universiteit te Kampen.

Voel je je geroepen?

Oude Testament lezen - Nehemia 1-2

J. Glas ■

De een kreeg bezoek van een profeet. Vanaf dat moment was zijn leven niet meer hetzelfde. De ander werd geroepen door een engel in een visioen. Dat stempelde haar verdere leven. Bij Nehemia ging het anders. Nehemia laat zien dat roeping ook een proces kan zijn in de geest van de mens waarin verstand, gevoel en wil hun woordje meespreken. Over roeping gaat heel het boek Nehemia. We beperken ons tot hoofdstuk 1 en 2.

Het begint met een bericht van zijn broer over de deplorabele toestand waarin Jeruzalem verkeert. Er staat wel een tempel. Maar de muren liggen nog in puin en veel huizen zijn onbewoonbaar. Als lid van het volk Israël en schenker aan het hof van de koning was hij ongetwijfeld op de hoogte van deze situatie. Maar het lijkt wel of het pas nu goed tot hem doordringt. Nu komt het pas bij hem binnen. Het raakt hem. En vanaf dat moment laat het hem niet meer los. Roeping begint met bewogenheid over een situatie. Die bewogenheid kan via allerlei kanalen bij je binnen komen: iemand vertelt je iets, je kijkt naar een programma op de tv.

Maar er is meer nodig om bewogenheid om te zetten in beweging. We zien dat Nehemia in gebed gaat. Hij ziet zijn bewogenheid in het grotere kader van Gods plan met Jeruzalem. God heeft zijn naam aan deze stad verbonden. Als de stad in puin ligt, dan wordt ook Gods naam door het slijk gehaald. Dat kan toch niet de bedoeling zijn? Binnen het grotere kader van Gods plan kan de bewogenheid van Nehemia een plek krijgen en opbloeien. Dat geldt nu nog. Ieder mens kan iets als zijn roeping zien. Ook niet-christenen kunnen een sterk 'roepingsbesef' hebben en sprankelende voorbeelden van inzet en creativiteit laten zien. Maar christenen beseffen dat achter roeping iemand zit die z'n stem laat klinken. Wat heeft God over deze aarde gezegd? Hij laat die niet in de steek. Hij heeft het liefste wat hij bezat voor de mensheid overgegeven. Zijn zoon heeft alles opgegeven opdat geen mens zich door God verlaten zou voelen. In het kader van Gods liefde voor de wereld mag je je geroepen voelen om je in te zetten voor het welzijn van allen in de samenleving.

Dan zegt Nehemia in zijn gebed: laat mij vandaag nog slagen. Nehemia heeft als schenker aan het hof van de Perzische koning z'n sporen wel verdiend. Hij is een wijze strateeg, een slimme diplomaat en een groot organisator. Als hij naar zijn capaciteiten en mogelijkheden kijkt, ziet hij het helemaal zitten. Je zou ook kunnen zeggen dat Nehemia zijn roeping in eigen handen neemt. Hij gaat zijn roeping ten uitvoer brengen. Zo gaat dat met roeping als een proces in de geest van de mens. En zo gaat dat vandaag nog.

Deze drie onderdelen, visie, geloof en gaven vormen samen je roeping. Dat kan echt alles zijn. En het kan veranderen. Je neemt een kind van God aan dat je hele leven in één klap verandert. Je zegt een baan op die je tot op dat moment als roeping hebt gezien. Maar het kan ook bewogenheid over de nood van mensen in de samenleving zijn waarvan je altijd al weet had, maar die je vanaf nu niet meer kunt negeren.

Neem je roeping in eigen handen en ontdek dat dat het hoogste is wat een mens in zijn leven kan bereiken. Dat kan parallel lopen met je loopbaan, maar dat hoeft niet. Nehemia gaf zijn eervolle positie als schenker (en raadgever) aan het Perzische hof op om een lastige roeping te volgen. Gedurende een periode van zeventig jaar na de tempelbouw was er geen enkele bouwactiviteit meer ondernomen. Hoe komt het dat in hoofdstuk 3 het hele volk (!) opeens enthousiast aan het bouwen is? Omdat slechts één persoon is opgestaan die iets als zijn roeping is gaan zien. Soms is het Oude Testament zo klaar als een klontje, lijkt er totaal geen afstand te bestaan tussen Nehemia toen en de lezer van nu.

Ds. Jacob Glas is predikant van de Gereformeerde Kerk te Maastricht.

God verandert mensen

wandelen met God

**Ja, is dat waar, kun je dat zo in het algemeen zeggen?
Of behoren de veranderingen tot de uitzonderingen?**

B. Luiten ■

Succesverhalen zijn er te over. Maar soms word je er ook zo moe van. Want het gaat steeds over anderen, die van alles hebben meegemaakt waardoor hun leven voorgoed veranderd is.

Er zijn predikers die ervoor zorgen, dat ten minste 40% van hun verhaal uit voorbeelden bestaat. Of nog meer. Want zo zijn ze opgeleid. Voorbeelden overtuigen. Vertel over die man, die door alles heen op God vertrouwde en op bijzondere wijze uit zijn problemen werd geholpen. Of over die vrouw die door de Heer uit de goot werd gehaald, waarin ze door haar eigen schuld was beland. Vertel, en de zaal hangt aan je lippen. Want ieder wil dat ook meemaken. Daar is enorm verlangen naar, naar echt geluk dat je leven vult, in plaats van allerlei surrogaat dat je alleen maar leger maakt.

Maar wat heb ik aan al die verhalen over anderen? Wat moet ik met al die getuigenissen, als ze toch niet over mij gaan?

In onze kring is men heel huiverig voor getuigenissen. Het moet immers niet over mensen gaan, maar over God, zo wordt gezegd. En daar zit wel wat in.

Niet alleen vergeving, ook verandering

Toch verandert God mensen. Niet alleen anderen, maar ook mij. Een heel sterke tekst hierover vinden we bij Paulus, als hij schrijft aan de Korinthiërs hoe sommigen van hen zijn geweest. Hij somt op: 'ontuchtplegers, afgodendienaars, overspeligen, schandknapen, knapenschenders, dieven, geldwolven, dronkaards, lasteraars en uitbuiters' (1Kor. 6:9-10). Daar staat nogal wat. Dit zijn geen zonden die op zichzelf staan, ze typeren een diepgezonken leven. Evenzogoed vervolgt de apostel: 'Sommigen van u zijn dat ooit geweest, maar u bent gereinigd, u bent geheiligd, u bent rechtvaardig verklaard in de naam van de Heer Jezus Christus en door de Geest van onze God' (1Kor. 6:11). Let wel: 'Sommigen van u zijn dat ooit geweest'! *U was* het, maar u *bent* het niet meer. Dat zijn dan geweldige veranderingen geweest. Hele levens zijn overgezet van de ene sfeer naar de andere, van de dood naar het leven. En dat niet bij uitzondering. Want al schrijft de apostel 'sommigen', hij schrijft het als een

appèl aan heel de gemeente. En hij noemt heel wat soorten zondaren op, in het meervoud.

U was zo, maar u bent zo niet meer.

Hoe kan dat?

'U bent gereinigd', meestal betrekken wij dat op de afwassing van de zonden, en dat is terecht, uiteraard. Maar kennelijk worden we zo gewassen, dat we daardoor van binnen veranderen. We worden niet alleen schoon, maar ook anders.

'U bent nu anders'

Dat spreekt te meer, wanneer we letten op sommige soorten zonden en zondaren, die de revue passeren. Het gaat bijv. over 'ontuchtplegers', wie zijn dat? Wat is eigenlijk nog ontucht, tegenwoordig? Wel, het Griekse woord dat hier staat had niet eens vertaald hoeven worden: Paulus heeft het over alle 'porno', oftewel ieder die zich bezighoudt met porno, op wat voor manier dan ook. In onze tijd een wijd verbreid verschijnsel, bijzonder verslavend bovendien. De verleiding die hiervan uitgaat is sterk, té sterk voor menigeen. Hoe raak je dat ooit kwijt? Wat wordt hieronder gezocht, ook door hen die tot hun troost geloven in de vergeving van de zonden. Vergeving, ja, maar geloven ze ook in *verandering*, door het bloed en de Geest van Jezus Christus? Verandering, niet alleen voor anderen, maar ook voor mij?

Een ander voorbeeld dat eruit springt is de 'knapenschender'. Dat is iemand die het doet met minderjarigen. Waarom? Dat zit zo in z'n genen. Dat zit net zo diep als bij de homo en de hetero. Vergeving is er voor iedereen die voor Jezus zijn zonden belijdt. Maar is er ook verandering? Ook voor de knapenschender? Kan dat dan?

Paulus schrijft onomwonden: 'sommigen van u zijn dat ooit geweest', in de verleden tijd. Dat kan dus.

En vul dan maar in: de dronkaard, de geldwolf, de fraudeur, enz.

U was zo, maar u bent zo niet meer.

Een nieuwe Heer

Al deze mensen zullen, als ze *niet* veranderen, nooit Gods Koninkrijk binnengaan. In dat kader schrijft Paulus. Ze zijn getekend door de dood, door de godverlatenheid. Het is namelijk

volstrekt onmogelijk om zo in de buurt van God te komen.

Het is déze dood die Jezus op Zich nam.

Niet de natuurlijke dood, want de dood is niet natuurlijk. Hij ging de vuile dood in, het resultaat van al dit soort praktijken.

We zeggen het, maar bevatten het niet.

Hij onderging die godverlatenheid, en dronk die beker helemaal leeg.

Zo brak Hij de heerschappij ervan. Hij ontwepende de vijand.

Nu is aan Hem alle macht in hemel en op aarde.

Alle macht ook in harten van mensen. Hij doet ons opstaan uit de dood, in een nieuw leven.

Hij is sterker dan alles wat sterk is in ons. Zo belijden wij dat in HC zondag 17, waar gevraagd wordt naar het nut van Christus' opstanding.

Het antwoord begint met zijn opstanding toen en het eindigt met onze opstanding straks. En het hart van de zaak wordt zo geformuleerd:

'ten tweede worden ook wij door zijn kracht nu al opgewekt tot een nieuw leven'. Dat is méér dan vergeving.

Das is een verandering, die even hoog gaat als diep, die heel het leven omvat.

Een nieuwe Heer gaat ons van binnen regeren, we krijgen andere gedachten, andere verlangens, een andere innerlijke vreugde en een nieuw soort verzadiging.

Kies wie je dienen zult

Klinkt dat niet veel te mooi? Zijn we hier dan al zo perfect? Hebben we dan geen last meer van onze dodelijke begeerten?

Ja en nee.

Ja, want zolang we delen in dit zondige bestaan, zullen we ondervinden dat we van nature geneigd zijn tot alle kwaad. En meer dan geneigd: in woorden, gedachten en daden zondigen wij. Dagelijks hebben we ernstig te bidden tot God, om ons te bewaren voor de boze en te redden uit verzoeking, pleitend op het bloed van het Lam. Uit onszelf kunnen we geen moment staande blijven. Dat is reden tot voortdurende verootmoediging, om de nabijheid van God te zoeken, altijd en overal, en niet op onszelf te vertrouwen.

Nee, want zondige patronen regeren ons dan niet meer. Al zijn ze nog aanwijsbaar en herkenbaar, zelfs al vallen we er nog in terug, ze zijn niet meer onze heer als Jezus in ons hart regeert door zijn heilige Geest. Juist door die Geest ga je je zonden steeds meer zien, en de vuilheid ervan. Het lijkt alsof je sterft, en dat is in zekere zin ook zo (Rom. 7:9). Maar het is juist het leven dat zijn intrede doet. Daarvoor moet de oude mens verdwijnen, om plaats te maken voor de nieuwe mens.

Dit is een buitengewoon bemoedigende gedachte, voor ieder die last heeft van verslavende zonden en terugval daarin. Vraag je af wie je Heer is. *Kies, wie je als Heer wilt.* En zeg het Hem, iedere dag. Bidt: 'regeer mij door uw Woord en Geest'. Uw Koninkrijk kome, ook in mij. Dan hoor je niet meer bij de 'porno' enz.,

zo ben je dan geweest, nu ben je dat niet meer. Nu ben je voortaan een 'christen', die wel nog last heeft van porno en zo, en soms erg veel. Maar dat is geen reden om aan Gods genade te wanhopen, en al evenmin om moedeloos in de zonden te blijven liggen. Want Jezus is Heer, en Hij alleen. En dat is Hij om je met zijn macht te bewaren tegen alle vijanden (HC zondag 19).

Hoor, wat God voor mij heeft gedaan

Dit is niet alleen een kwestie van macht en kracht, waarin onze nieuwe Heer overwint. De verandering ontstaat ook, doordat Hij deel geeft aan Zichzelf. De afgoden kunnen vertrekken, want wat ze te bieden hebben, verbleekt bij de liefde die Jezus schenkt. Afgoden maken leeg, verslavingen kosten al je energie, terwijl Jezus juist de zin van het leven teruggeeft en de vreugde daarvan laat ervaren. Dat is geen theorie, dat is een nieuw bestaan. Ieder mag dat komen ervaren. Kom tot de wateren, alle gij dorstigen. Kom, drink, en wordt eindelijk eens verzadigd. Verslavingen hebben in zich, dat ze nooit verzadigen; juist daarom is er steeds behoefte aan meer. Jezus maakt daarvan vrij, doordat Hij schenkt wat ieder mens (bewust of onbewust) zoekt: Hij vult onze leegte, die ontstond door ons afscheid van God.

En mag het dan zo zijn, dat Jezus op die manier Zich openbaart? Mogen veranderde mensen een preek zijn in levende lijve?

Er is een verkeerd soort getuigenis, waarin uitzonderlijke gebeurtenissen domineren, die niemand anders zó hoeft mee te maken. Die mensen worden dan heel bijzonder, daar voel je je buiten staan.

Maar er is ook een getuigenis van Gods goedheid en genade in levens van mensen, die we alleen tot onze schade het zwijgen opleggen. Daarin gaat het niet om het uitzonderlijke, maar om de verandering die *iedereen* op zijn of haar manier ondergaat, doordat Jezus wordt aanvaard, voor het eerst of eindelijk echt.

'Kom en hoor wat ik wil vertellen, ieder die ontzag heeft voor God, hoor wat Hij voor mij heeft gedaan' (Psalm 66:16).

Dit gaat niet over anderen, dit gaat over hoe God is, voor mij en ook voor jou. Laat gelovige mensen maar vertellen, wat zij van God hebben ontvangen in tijd van ziekte of door bevrijding uit zondige patronen.

Dit is de toonzetting in vele Psalmen, het vertellen over Gods daden, ook in het heel persoonlijke leven. God verandert mensen. Zijn woord is er vol van, evenals zijn regering, die wereldwijd is en hoogstpersoonlijk (NGB art. 2).

Ds. Bas Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.

Over verwarring en omslag in het oorsprongsdenken 2

Na de bespreking van recente ontwikkelingen in het oorsprongsdenken in de geologie, ligt in dit tweede artikel de nadruk op biologie en astronomie.

H. Wiegers ■

III. (Evolutie)biologie

Recente uitspraken en berichten

- "De theorie dat de overweldigende orde in de natuur vanzelf is ontstaan, moet verworpen worden op wetenschappelijke gronden". Aldus dr. ir. W.M. de Jong in 'Ellips' (jan. 2003).

- In 1991 werd in de Franse stad Tours door tweehonderd natuurwetenschappers gediscussieerd over de biologische evolutie-idee. De vijf Nobelprijswinnaars onder hen werden door het Figaro Magazine geïnterviewd. Alle vijf verklaarden ze dat het neodarwinisme slechts een aantal secundaire feiten kan verklaren, maar niet de wezenlijke fasen van de (vermeende) evolutie. De conclusie van het ondervragende tijdschrift was: "de gangbare wetenschap geeft momenteel geen globale verklaring meer voor de ontwikkelingen van het leven op de aarde", zie 'Ellips' (jan. 2003).

- *Darwinisme als catechismus van het atheïsme* is de niet mis te verstane titel van een artikel van dr. ir. A. van den Beukel in het 'Reformatorisch Dagblad' van 2 juli 2005.

- Een bericht in het 'Reformatorisch Dagblad' van 21 maart 2006 luidt, onder het kopje: 'Groep geleerden uit twijfels over evolutie' als volgt: 'Berneck – Meer dan 500 wetenschappers uit verschillende landen hebben in het openbaar hun twijfel uitgesproken over Darwins evolutietheorie'.

Zij namen deel aan een handtekeningenactie van het Discovery Instituut in het Amerikaanse Seattle. Daarmee spraken zij hun 'sceptis' uit "tegenover de bewering dat het mogelijk is dat toevallige mutaties en natuurlijke selectie verantwoordelijk zijn voor de complexiteit van het leven". De wetenschappers zijn van mening dat er zorgvuldige onderzoeken naar de aanspraken van de evolutietheorie gestart dienen te worden, zo bericht de Duitse protestantse nieuwsdienst 'Idea'.

De lijst met handtekeningen¹ bevat namen van leden van de Amerikaanse Academie der Wetenschappen, van Russische, Poolse en Tsjechische instituten, als ook van wetenschappers die verbonden zijn aan gerenommeerde universiteiten als Yale, Princeton, Stanford, Berkeley en het Massachusetts Institute of Technology (MIT) in Boston.

Volgens John G. West, plaatsvervangend directeur van het 'Discovery Institute', weerlegt de lijst de bewering dat er geen serieuze wetenschapper is die twijfelt aan de evolutietheorie. De lijst wordt geïntroduceerd door het 'Discovery Institute' met het artikel 'A Scientific Dissent from Darwinism'. In 2001 is de lijst voor het eerst gepubliceerd als een manifest, ondertekend door meer dan 500 wetenschappers.

Maar de introductie geeft nog meer informatie over het ontrafelen van de darwinistische synthese, o.a. in de bijdragen:

- Micro-evolutie t.o.v. macro-evolutie;
- De Cambriëse explosie en
- 'The Survival of the Fakest' (= het overleven van bedrog).

Wat in de eerste twee bijdragen staat, is al algemeen bekend, maar het derde geïllustreerde artikel weerlegt niet alleen de pro-darwiniaanse argumenten, maar toont aan dat ze allemaal op bedrog berusten. Een stuk met waardevolle informatie dat, evenals het manifest, verscheen in 'The American Spectator' (dec. 2000/jan. 2001).

Grenzen aan de biologie

Een bevestiging van de bekende bezwaren tegen macro-evolutie is ook te vinden in het driedelige standaardwerk van prof. dr. H.C.D. de Wit, 'Ontwikkelingsgeschiedenis van de biologie'².

In 'Trouw' van 14 oktober 1989 is een interessant interview opgenomen van Willem Schoonen met Prof. De Wit, waarin een passage over de ziel in de biologie: 'Sinds de

Franse revolutie worden alle levensuitingen van organismen gezien als het gevolg van fysische en chemische wetmatigheden'. "En zie", roept de Wit uit, "ontwikkelt de biologie zich? Nee! De techniek", maar hij ziet geen vooruitgang in het denken over de oorsprong van het leven.

"De moderne natuurwetenschappen hebben schitterende resultaten opgeleverd... Maar wees je bewust van de grenzen van dat werk; het zal de fundamentele vragen niet beantwoorden. [cursief van mij, H.W.] "Om je heen kijken en niet meer zien dan er is, maar ook niet minder, dat is vreselijk moeilijk. Dat heb ik mijn hele leven geprobeerd; ik geloof niet dat je een plantje leert kennen door het fijn te malen". Je kennis neemt toe, maar verdiept zich niet.

Deze conclusie van De Wit komt overeen met uitspraken van fysici die stellen: de natuurkunde is niet in staat antwoord te geven op ultieme vragen.³ In het slotwoord van zijn geschiedschrijving onderscheidt De Wit vijf hoofdstromingen in de Westerse biologie (blz. 1355/6). Het belangrijkste zijn de vierde en de vijfde hoofdstroming:

De vierde is de *atheïstische stroming*. Die houdt in: God is een ontmaskerd bijgeloof. Materie wordt leven door toevallige ontmoetingen van atomen. Deze hoofdstroming wordt verreweg de grootste in onze eeuw [bedoeld is de 20^e eeuw, H.W.]: "Bijbel weg", aldus De Wit op blz. 1355.

De vijfde hoofdstroming is de *agnostische*. Die constateert: natuurwetenschappen geven geen bevredigend antwoord op de vele essentiële vragen over de verschijnselen 'leven' en 'natuurlijke verandering'. De Wit heeft daar als agnost vrede mee en sluit kortweg af met: "Bijbel een weergaloos cultuurmonument" (blz. 1355).

Biologie: beschrijvende wetenschap

Zo komt de biologie weer terug bij haar oorspronkelijke werkwijze met nadruk op de *taxonomie*, de naamgeving en de indeling. De Wit besteedt hieraan veel aandacht. De fundamentele betekenis van de systematiek voor de ontwikkeling van de biologie is evident (blz. 1082). Zonder kennis van de plaats van dieren en planten in de wetenschappelijke nomenclatuur kan een onderzoek geen reikwijdte hebben. Elke bijbellezer kent de hoofdsorten genoemd in Genesis 1:11, 12, 20, 21, 24, 25, elk met hun eigen aard, en hij weet dat Adam namen aan de dieren gaf, Genesis 2:19-20.

Na de ordening in Genesis is in Leviticus 11:1-47 een veel verder uitgewerkte rangschikking te vinden. Deze diende als handleiding om reine van onreine dieren te scheiden, dieren die wél en die niet gegeten mochten worden. Zij worden gegroepeerd volgens uiterlijk en volgens habitat (blz. 866). De overeenstemming tussen de ordening van het dierenrijk volgens Leviticus en die volgens Aristoteles gaat te ver om toevallig te zijn (blz. 147).

In verband met evolutietheorieën is het volgende vermeldenswaard: de aanpak van de Zweed Carolus Linnaeus (1707-1778), die al op 24-jarige leeftijd zijn classificatiesysteem van planten ontwierp. In 1753 werkte hij die indeling uit en in de 10^e editie van zijn 'Systema natura' (1758) gaf hij een systematiek van het dierenrijk. Door vooral aan het systeem der organismen een praktisch aspect te geven, werd Linnaeus de grondlegger van de moderne nomenclatuur. Hij verving de toen gebruikelijke langdradige beschrijvingen door korte, zakelijke namen en voerde het nog steeds van kracht zijnde systeem in van groepensoorten, elk onderverdeeld in genus, familie, orde en klasse.

Een paar eeuwen lang leefde de idee dat Linnaeus van mening was, dat alle bestaande soorten er zijn vanaf de schepping. Die idee is niet juist. Door praktijkonderzoek werd hem in 1742 al duidelijk dat uit de geschapen basissoorten vele variaties voortkwamen. Hij liet de scheppingsconstantie los en publiceerde dat. De evolutie-idee aanvaardde hij niet, maar hij hield vast aan de schepping door het spreken van God, zoals beschreven in Genesis en ging er vanuit dat er variabiliteit in elke geschapen soort opgesloten lag. De oorzaak van die spreiding in variaties kwam vaak door degeneratie tot uiting, wat Linnaeus' idee bevestigde.⁴

Fossielen

Door de hiervoor geschetste omslag in de geologie is er nu een meer reëel begrip voor het ontstaan en de betekenis van fossielen ('fossiel' = begraven). Veel geologische puzzels zijn opgelost door de acceptatie van snelle sedimentaire afzettingen met hun fossieleninhoud. Op allerlei plaatsen in de wereld worden massagraven van (soms uitgestorven) dieren en planten gevonden, zoals dinosauriërs, mammoeten, bossen (steenkool, aardgas), micro-organismen (aardolie, aardgas), enzovoorts. In de beginperiode van de historische geologie kwam niet in beeld dat bij een langzaam ontstaan van aardlagen (in millimeters per jaar) zich geen fossielen zouden kunnen vormen. Ze zouden al volledig verteerd zijn voordat de afgesloten lagen een dikte hadden waarin ze beschermd zouden zijn tegen vertering, vertering en aaseters. De miljoenen jaren die Darwin nodig had voor zijn theorie blijken er zonder speculaties niet eens te kunnen zijn.⁵

Conclusie t.a.v. de evolutiebiologie

De 'geschiedenis van het leven', een evolutionaire stamboom, is kennelijk niet te schrijven. En evenmin een biohistorische tijdschaal. Eerlijk biologisch onderzoek levert geen resultaten op die strijdig zijn met de bijbelse scheppingsgedachte. Macro-evolutie bestaat alleen maar in de vorm van een speculatief model. Micro-evolutie betreft de variatie binnen de geschapen soorten, waarvan de oorsprong beschreven is in

Genesis 1, het onaantastbare, betrouwbare en dus blijvende uitgangspunt.

IV. Astronomie

Een nieuw manifest: de oerknal klopt niet

De 'wetenschappelijke gemeenschap' werd op 22 mei 2004 verrast door een astronomisch manifest, gepubliceerd in de 'New Scientist'. In dat manifest wordt met een keur van argumenten de 'oerknaltheorie' volledig onderuit gehaald. Het geloof in de oerknal is gebaseerd, aldus de ondertekenaars, op een toenemend aantal hypothetische ideeën over zaken die nooit zijn waargenomen: inflatie, donkere materie en donkere energie zijn de belangrijkste voorbeelden. Zonder deze ideeën bestaat er een fatale tegenstelling tussen waarnemingen van astronomen en voorspellingen van de 'oerknaltheorie'. In geen enkele natuurwetenschap zou onder deze kritiek een theorie overeind blijven. Kennelijk hebben we bij veel aanhangers van dit z.g. *standaardmodel* te doen met een vorm van sciëntisme, van wetenschapsgehoof. Het manifest is verder uitgewerkt in het julinummer 2005 van genoemd tijdschrift. Nu zijn er meerdere alternatieve denkramen (interpretatiekaders) gepresenteerd om de geschiedenis van het heelal begrijpelijk te maken zoals o.a. het *steady-state model*, dat uitgaat van een stabiel heelal zonder begin en einde, om niet meer te noemen. Allemaal modellen met dezelfde waarnemingen als uitgangspunt.

Die alternatieve modellen trachten verschijnse len te verklaren waar de oerknal het zwijgen toe moet doen. Toch blijft de oerknal fungeren als standaardmodel. Maar wie de oerknal afvalt, loopt kans in zijn instituut zijn baan kwijt te raken. Behalve kennelijk de ondertekenaars van het manifest. Dat waren er oorspronkelijk 34, tot oktober 2004 kwamen er meer dan 100 bij en eind 2005 bestond het totale aantal uit 216 astronomen verbonden aan een instituut, plus 183 die tekenden als onafhankelijke onderzoekers, terwijl daarnaast nog 100 anderen het stuk signeerden, samen dus 499. Allemaal met naam en toenaam vermeld op de site www.cosmologystatement.org. Vandaar de gedachte: gaat het hier om een revolutie met als kernvraag: hoe zit het met de ouderdom van het heelal?

Ouderdom of oorsprongsvraag?

Zonder te werken met het begrip 'donkere energie' zou de ouderdom van het heelal acht miljard jaar oud zijn ('oerknaltheorie'), d.w.z. jonger dan de oudste sterren. Nu speelde dit probleem al eerder. Op 14 september 1995 schreef George Beekman in de NRC: *Crisis en ongeduld in de kosmologie*. Hij vermeldt: "onder bepaalde aannames" is een ouderdom van 9,5

miljard jaar vastgesteld voor de oerknal en voor de oudste sterren 15 miljard jaar. Maar er zijn ook heelal-ouderdommen berekend van 20 miljard jaar. 'Nature' scheen destijds bij voorkeur artikelen op te nemen die een knuppel in het kosmologiehok gooien, citeert Beekman, met de suggestie dat er al lange tijd iets mis is met de theorie over het ontstaan en de ontwikkeling van het heelal. Een definitief antwoord op de ouderdomsvraag is er nog steeds niet.⁶

Verwarring binnen de kosmologie

Schilling schreef in 1996, *a.w.*, blz. 256 e.v.: "er (is) hoogstwaarschijnlijk iets fundamenteel mis met de gangbare opvatting over ontstaan en vroege evolutie van het heelal". Hij noemt dan allerlei problemen op die ook vermeld worden in het 'cosmologystatement'. Maar dan met de eindconclusie dat het helemaal mis is. Het manifest komt dus kennelijk niet zomaar uit de lucht vallen. Sinds 1990 bleek de onvrede al meermalen in de vakliteratuur.

N. Pailer heeft aan dit onontkoombare aspect aandacht besteed in zijn studie 'De oerknal', Heerenveen, 1997: 'Naast een diep inzicht in de sterrenwereld is men in de astrofysica "ook tot het besef gekomen van onverbiddelijke grenzen van de (kennis van de) kosmos." Het genoemde manifest is vooral een uiting van verzet tegen de sleutelrol die aan het standaardmodel wordt toegekend. Maar komen we echt verder met een confrontatie tussen modellen die alle aan hetzelfde euvel lijden? De manifest-astronomen stellen dat een onderlinge confrontatie pas echt verantwoorde wetenschap zou zijn.

Mijns inziens is dit niet juist, want bij geen enkel model is er sprake van een proefondervindelijke aanpak, ook al wordt dit gebrek gecompenseerd met speculaties, zoals eveneens het geval is bij andere vormen van natuurgeschiedkunde. Want afgezien van een deel van ons zonnestelsel is het heelal voor de onderzoekers zelf ontoegankelijk en dus houdt kosmologie die daar boven uitgaat feitelijk niet meer in dan een sterk speculatieve telefysica.

Is er werkelijk geen mogelijkheid boven die verwarring uit te komen?

Synthesepoging: oerknalmodel en Genesis 1

Nu is er zeer recent een studie⁷ gepubliceerd door twee experts die hun sporen hebben verdiend in de ruimtevaartindustrie en bij astronomische verkenningen: Dr. Norbert Pailer en Dr. Alfred Krabbe. Hun studie loopt uit op een poging tot een interdisciplinaire synthese van het oerknalmodel en het 'raamwerk' van het bijbelse scheppingsbericht. Ze komt uit bij de twee volgende mogelijkheden: Genesis 1:1 als oerscheping óf als opschrift van het scheppingsbericht, beide met mogelijke astronomische aanknopingspunten.

Als uitgangspunt voor het oerknalmodel dienen een indrukwekkende hoeveelheid *waarnemingen* tot op een afstand van 20 miljard km in het heelal en resultaten van meer dan 10 jaar waarnemingen met de Hubble Ruimte Telescoop (HRT), die op een afstand van 570 kilometer boven de aardkorst opereert en daar diverse vormen van straling opvangt die de aarde niet bereiken. Daarnaast staat de astronomen als *materiaal* ter beschikking: zwart-wit fotoplatten verzameld via telescopen, uitslagen van meetinstrumenten, een paar meteorieten met kleine krui-mels sterrenstof, een paar kometenkrui-mels en 380 kilo-gram maanmateriaal. Samen heeft dit alles betrekking op 4% van de totale kosmos.

Daarmee komen ze dus bij lange na niet tot een totaal beeld van het heelal (blz. 12, uitgewerkt op blz. 162 e.v.). Bovendien willen Pailer en Krabbe alleen werken met een afgeknot standaardmodel omdat de toegang tot het begin van Gods scheppingswerk ons is ontzegd. Met het terug-projecteren van heden naar verleden kunnen we, aldus de auteurs, niet verder gaan in het verleden dan tot het tijdstip waarop de oersoep zou *kunnen* zijn ontstaan. Bovendien sluiten de waarnemingen bij lange na niet op elkaar aan en het is dus onvermijdelijk dat de geweldige lacunes met extrapolaties moeten worden opgevuld. Hun reeds afgeknotte model is dus ook sterk speculatief.⁸ Nochtans blijven Pailer en Krabbe van mening dat ze op deze wijze de beschikbare kennis zo goed mogelijk in een passend stramien kunnen ordenen, maar hebben ze niet de verwachting dat er in deze bedeling ooit een betrouwbaar astronomisch beeld van oorsprong en geschiedenis van het heelal te reconstrueren zal zijn. Van een echte synthese tussen Genesis 1 en het afgeknotte standaard-model is zo m.i. geen sprake. Wel blijft het scheppingsbe-richt het raamwerk waarbinnen de kosmologie volgens Pailer en Krabbe mag opereren. Zo houden ze een brede band aan mogelijkheden open. De keuze daarbinnen is aan de lezer.

Hun aanpak is dus nogal ambivalent, om het zachtjes te zeggen en dat is een pover resultaat van de synthesepo-ging. Daarbij houden ze tevens in gedachten dat God ook met wonderen werkt en dat er niet-materiële dimensies zijn.

Wat de oorsprong van alles betreft wordt Psalm 33:9 geci-teerd: *Want Hij sprak en het was er, Hij gebod en het stond er*, waarna ze nog wijzen op de storende invloed van de zondeval en de beperkingen daardoor voor ons kennen, zonder dat in concreto uit te werken.⁹

Tenslotte komt er nog een andere belangrijke zaak aan bod bij Pailer en Knobbe: de exobiologie, waarover in het derde deel van dit artikel enkele opmerkingen.

Ing. H. Wiegers (1927) studeerde weg- en waterbouwkunde aan de HTS te Groningen. Hij was daarna werkzaam bij de Rijkswaterstaat en de Provinciale Waterstaat van Drenthe. Sinds 1970 is hij actief geweest in diverse nationale en internationale onderzoeksgroepen op het gebied van de ingenieurs-geologie (exploratie en exploitatie van oppervlakte-delfstoffen) en de normalisatie in de civiele techniek.

Noten:

- 1 De lijst is op internet te vinden op de site <http://www.discovery.org/scripts/viewDB/filesDBdownload.php?command=download&id=660>.
- 2 Deel 1, Wageningen, 1982, pp. 1-416, Deel 2, Wageningen, 1989, pp. 417-864, Deel 3, Wageningen, 1989, pp. 865-1429.
- 3 Zie ook: H. Wiegers, *Over de oorsprong van natuur- en cultuurhistorie I, II, III*, in *Radix*, jg. 22, oktober 1996, jg. 23, januari 1997 en jg. 23 december 1997, passim.
- 4 Zie daarvoor uitvoerig: Per Landgren, *On the origin of 'species, ideological roots of the species concept*, bijdrage in S. Scherer, *Typen des lebens*, Berlin, Pascal Verlag, 1993, blz. 47-64, met een samenvatting in het Duits. Per Landgreen doceert in Zweden 'History of Ideas'.
- 5 Zie daarover uitvoerig Ing. H. Wiegers, *De geologische kolom: ontstaan en achtergronden van de geologische tijdschaal. Een biohistorische tijdschaal?*, geïllustreerd en voorzien van een uitvoerige bibliografie en een verklarende begrippenlijst, Amersfoort, 1994.
- 6 Uitvoeriger hierover: Govert Schilling in *Mens en Wetenschap*, jg. 22, 1995, blz. 558-563. Uitgebreider *De salon van God, speurtocht naar de architectuur van de kosmos*, Amsterdam, 1996?, passim. Zie ook M. Kaku, *What happened before the Big Bang*, Astronomy, 1996/5 en mijn artikelenreeks in *Radix* (deel III) vermeld in
- 7 *Der vermessene Kosmos. Ursprungsfragen kritisch betrachtet*, Wort und Wissen e.v., 2006, rijk geïllustreerd, 191 blz.
- 8 Bovendien is een belangrijke vraag: hoe ver in het heelal kunnen we met telescopen zien en welke afstanden zijn meetbaar? Op deze vraag bestaat geen eenvoudig antwoord, want de afstand tot wat gezien kan worden is, als deze groot is, niet te meten. Er wordt dan een omweg gebruikt om die toch te kunnen bepalen: de derde en volgende sporten op de z.g. kosmische ladder, met z'n vijf sporten:
  1. eerste sport: radarmetingen (slechts mogelijk in ons zonnestelsel).
  2. tweede sport: driehoeksmetingen (parallaxmethode), metingen mogelijk in het bereik dat ligt tussen ons zonnestelsel en onze Melk-weg (afstanden tot +/- 300 lichtjaar).
  3. als derde sport wordt beschouwd het gebruik van sterren met een regelmatig fluctuerende helderheid, de Cepheiden. De Hubble teles-coop heeft daartoe goede diensten bewezen. Afstandbepalingen tot 56 miljoen lichtjaren zijn mogelijk gebleken. De redelijkheidsgraad van kennis neem hier echter al af.
  4. voor de vierde en vijfde sport (en eventueel volgende sporten), zijn we aangewezen op de gedachte die leidde tot de oerknal-theorie, d.w.z. hier fungeert de verschuiving naar rood (in het stralingsspec-trum) als indicator voor de snelheid van het wegvluchten van ster-renstelsels. De waarneming van een sterrenstelsel dient hier dus niet als uitgangspunt, maar de interpretatie van zijn roodverschuiving. Zou die interpretatie onjuist zijn, dan is de daarop berustende afstands-bepaling dat eveneens. Dit relatieveert de fundamenteel zeker geachte kennis over de structurele opbouw van het heelal. Voor het gebruik van supernova's (krachtige sterexplosies) en plane-taire nevels gelden soortgelijke bezwaren.
- 9 Ontleend aan N. Pailer, *Das Alter der Welt*, in: *Studium Generale Journal*, 3/2, augustus 1996, blz. 51-59.
- 9 Voorts is interessant de aandacht die de auteurs besteden aan de steady-state kosmologie (blz. 95) die in 1993 een renaissance beleefde in de vorm van de Quasi-Steady-State Cosmology, QSSS, een uitwerking van dezelfde gegevens als die waarop het standaard-model stoelt, maar uitgaande van de gedachte dat er geen begin en geen einde is. Het is opgesteld door Fred Hoyle en zijn twee part-ners. Pailer en Krabbe pleiten voor een verdere uitwerking ervan. Opvallend is hun verwijzing naar *Spaceflight*, November 2004, jg. 24/11, waarin wordt gesteld dat het universum in één ogenblik geschapen zou kunnen zijn, waarna er al spoedig sprake is van een opeenhoping van melkwegstelsels (galacties), d.w.z. een oude ont-wikkelingsstructuur in een jong heelal.

George Frans Gezelle Meerburg

kerkgeschiedenis

afgescheiden predikant in Noord-Brabant

Onder de eerste afgescheiden predikanten nam Gezelle Meerburg een geheel eigen plaats in. Zijn enige gemeente, Almkerk, droeg deze bescheiden voorganger op de handen: een warme pastor. Preken deed hij noodgedwongen een tijdlang in de open lucht, kinderen dopen deed hij wel eens tijdens een dienst in de Biesbosch. Toen hij later in 's-Hertogenbosch preekte, kwamen ook rooms-katholieken op zijn prediking af. Zijn overtuiging dat de Afscheiding van 1834 een noodzakelijke stap was liet hij niet los, al waren de onderlinge twisten hem een doorn in het oog. Zijn standvastige houding van vrede en vriendelijkheid heeft er kort voor zijn overlijden aan bijgedragen dat er meer eensgezindheid beleefd werd rondom de Theologische School die in 1854 in Kampen van start ging. Deze beminnaar van de vrede zag 200 jaar geleden het levenslicht.

ds. G.F. Gezelle Meerburg
(1806-1855)

H. Veldman ■

Jeugd en studie

Op 1 november 1806 werd in het gezin van de Leidse dekenfabrikant Adrianus (Gezelle)¹⁾ Meerburg en Francina P.M. van Heyningen, een jongetje geboren dat de naam George Frans kreeg. Het kind was nog geen drie maanden oud toen de stad Leiden op de donkere avond van maandag 12 januari 1807 getroffen werd door de ramp van het ontploffen van een kruitschip aan het Rapenburg.²⁾ De binnenstad brandde hevig en veranderde in een puinhoop. Er vielen 151 doden. Wonderwel bleef het gezin Meerburg gespaard; hun huis raakte flink beschadigd. Het kon met ds. Nicolaas Schotsman instemmen toen deze in 1808 bij de eerste herdenking van de ramp uit sprak: *Ik ben als een brandend hout dat uit den brand gered is* (Amos 4:11). Gods bewarende hand werd dankbaar erkend.

De voor fabrikant Meerburg tamelijk welvarende Franse tijd werd in 1814 omgezet in een bankroet doordat de Fransen hun laatste rekeningen niet meer betaalden. Desondanks lieten de ouders hun oudste zoon studeren en werd diens uitdrukkelijke wens om opgeleid te worden tot predikant gehonoreerd met zijn inschrijving aan de Leidse Academie op 7 oktober 1826. Drie jaar later ontving George Frans een studiebeurs uit het al sinds 1631 bestaande fonds dat toen door burgemeester mr. Jacob van Brouckhoven³⁾ was ingesteld. In de voorwaarden voor deze toelage stond een zinsnede

die heel vanzelfsprekend leek, maar in het leven van Gezelle Meerburg een bijzondere rol zou gaan spelen. Die voorwaarde - onder ede afgelegd - luidde als volgt:

*“De Gereformeerde religie, soo die nu openbaerlick gepredikt ende geleert werdt, in conformité van de Canones van het Nationael Synode tot Dordrecht gehouden, aen te hangen, ende in tijdt en wijlen (daertoe geropen zijnde) te prediken ende te leeren, ende hem vorders te dragen in alle vromicheyt, geschicktheyt ende Godsalicheyt, als een jong Student der Theologiae toestaet ende betaemt.”*⁴⁾

In Leiden, waar in de 19de eeuw de theologie in supra-naturalistische geest beoefend werd, maakte George Frans deel uit van een groep studenten die waardering hadden voor het Reveil. Ze namen deel aan samenkomsten waarin geschriften van Reveilfiguren werden besproken. De groep kreeg de naam 'de club van Scholte', waarin naast Hendrik P. Scholte ook Louis Bähler,⁵⁾ Anthony Brummelkamp en Simon van Velzen betrokken waren.⁶⁾ George Frans hoefde in 1830 niet, zoals veel van zijn vrienden, mee ten strijde te trekken tegen de opstandige Belgen. In 1832 werd hij proponent in de Nederlandse Hervormde Kerk. Hoewel velen hem waardeerden om zijn prediking, kwam het niet vlot tot een beroep. Er waren (te) veel gegadigden.

Gereformeerde koers in Almkerk

Geadviseerd door ds. H.P. Scholte, die in

november 1832 predikant was geworden in het Brabantse Doeveeren e.o., bracht de kerkleiding van de NH-gemeente van Almkerk (en Emmichoven) een beroep uit op Gezelle Meerburg. Dat nam hij aan en op 20 oktober 1833⁷⁾ werd hij door zijn zwager ds. C.C. Callenbach⁸⁾ uit Nijkerk bevestigd. Daarmee had de Hervormde classis Heusden op dat moment twee predikanten die als gereformeerde voorgangers hun taken opvatten en uitvoerden. Zij konden rekenen op steun van medestanders, die in de andere gemeenten van de classis wel bij elkaar kwamen in conventikels. Welke gevolgen een en ander kon krijgen konden twee maanden later opmerken: in december 1833 werd 'de gereformeerde leeraar' Hendrik de Cock te Ulrum geschorst (op ondeugdelijke gronden). Een jaar later kwam De Cock tot Afscheiding en volgde Scholte hem spoedig. Nog een jaar later werd Gezelle Meerburg afgezet. Maar dat toekomstbeeld hoefde hij bij zijn intrede niet te vrezen.

Gezelle Meerburg was een zeer betrokken prediker die 'de gelegenheid des tijds' waarnam. Hij bracht de actualiteit van de week in zijn prediking. Hij trok volle kerken met veel hoorders uit de dorpen van het Land van Heusden en Altena. Ook luisterde hij met een opmerksaam hart naar zijn gemeenteleden en - hoewel hij nog weinig bezwaren had tegen de *Evangelische Gezangen* - slechts één gezang in de kerkdienst te laten zingen, en dan ook nog als 'nazang'. Maar toen veel gemeenteleden niet meezongen en een deel zelfs de kerk verliet vóór het uitspreken van de zegen, besloot Gezelle Meerburg geen enkel gezang meer te laten zingen (juni 1835).

Een andere zaak was de weigering van deze pastor om nog langer 'de vier avondmaalsvragen' te stellen in de dienst ter voorbereiding op de viering van het sacrament. In veel provincies was het gebruikelijk dat de gemeente opstond om de vragen met een lichte buiging instemmend te beantwoorden, waarmee ze haar belijdenis bevestigde. Aan deze praktijk heeft ook Gezelle Meerburg zo lang mogelijk meegedaan. De vier vragen droegen echter in de ogen van velen een karakter dat een verzwakking inhield van de gereformeerde belijdenis. Daardoor wilden veel gemeenteleden niet meedoen aan de beantwoording ervan.⁹⁾ Almkerk wilde via de algemene synode bereiken dat de vragen niet meer hoefden te worden gesteld. In de classis Heusden, waarin als secretaris optrad de 'liberale' ds. C.W. Pape,¹⁰⁾ kreeg men in de gaten dat Almkerk een confessioneel-gereformeerde koers volgde die haaks stond op de in 1816 ingevoerde nieuwe orde in de kerk. Die koers bleek ook toen Gezelle Meerburg in de zomer van 1835 met anderen een verzoek indiende bij de Algemene Synode van de Hervormde Kerk om duidelijk te maken dat de kerk de Drie Formulieren van Eenheid beschouwde als in volledige overeenstemming met het Woord van God. De synode sprak als haar oordeel uit dat dit verzoek 'hoogst onvoegzaam' was en dat men zich in de kerk 'stiptelijk' moest houden aan de nu geldende verordeningen.

Korte tijd later werd bij de classis Heusden een serie klachten ingediend door (vooral) notabelen - onder wie de burgemeester - uit de gemeente van Almkerk. Daarop werd ds. Gezelle Meerburg door het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Brabant, zonder voorafgaande schorsing (!), afgezet op 24 november 1835. Het heette dat men 'de handelwijze des Heeren G.F. Gezelle Meerburg gelijk moest stellen met de handelwijze dergenen, die twee-

dragt, secten en muiterij in kerkregeeringen begeeren aan te rigten'; daarom werd de aangeklaagde 'ongeschikt' verklaard voor het leraarsambt.

Afscheiding

Toen ds. Gezelle Meerburg zijn kerkelijke dienst niet meer in de Hervormde Kerk mocht uitvoeren ging hij er toe over om 'oefeningen' te houden bij medestanders aan huis. Daarvoor meldden zich direct twee vooraanstaande personen, t.w. een zoon van de assessor (= wethouder) H. de Jong te Almkerk, bij wie op zondag 6 december 1835 vele tientallen gemeenteleden hun eigen predikant konden horen. De tweede persoon was de zoon van de burgemeester van Emmichoven, J. den Dekker, bij wie ongeveer 40 mensen de verkondiging van Gezelle Meerburg volgden. De twee ouderlingen waren hun predikant in deze ontwikkeling gevolgd (de diakenen niet) en zo ontstond de nieuwe gemeente van de afgescheidenen in Almkerk en omgeving, 21 december 1835. Begin 1836 kreeg ds. Gezelle Meerburg bevel zijn pastorie te ontruimen, waarna hij (nu nog vrijgezel) zijn intrek kon nemen in het voorste gedeelte van het huis van assessor De Jong. In 1837 trad de predikant in het huwelijk.

In september 1836 scheidde zich nog een groep kerkleden van de Hervormde gemeente af. Van de ruim 1900 Hervormde kerkleden in Almkerk hadden zich nu ruim 500 afgescheiden. In het jaar 1849 bleek bij de volkstelling dat de gereformeerden in de gemeenten Almkerk en Emmichoven (met Waardhuizen) in totaal 648 personen telden, wat neerkomt op ruim 25% van de bevolking.

Vervolgelingen

Evenals in de andere provincies stonden ook in Brabant de kerkelijke en wereldlijke overheden klaar om de afgescheidenen in hun streven tegen te gaan. Als zij openluchtbijeenkomsten hielden, o.a. in de Biesbosch, of huiselijke samenkomsten, waar in Waardhuizen wel 60 mensen op af kwamen, werden deze als 'ongoorloofde godsdienstoefeningen' gezien die uiteen gejaagd moesten worden. De gastheer en vaak ook de voorganger konden rekenen op hoge boetes. Uit een door C. Smits gepubliceerde lijst van gerechtelijke veroordelingen blijkt dat de 'halsstarrigen' in het Land van Heusden en Altena vele duizenden guldens hebben moeten opbrengen voor het betalen van de boeten.¹¹⁾ En wanneer men niet betaalde, werd soms het huisraad verkocht of men werd in gijzeling genomen. Een gevangenisstraf voor een van deze mensen heeft wel eens twee jaren geduurd. Een kerklid, de 40-jarige Marinus van de Giessen uit Waardhuizen, stierf een half jaar na zijn arrestatie in Den Bosch in de gevangenis (31 dec. 1837).

Toen de strafmaatregelen niet direct voldoende effect sorteerden, werd een beroep gedaan op de macht van de marechaussee of het leger: militaire inkwartiering, waar de afgescheidenen o.m. in Ulrum, Loosdrecht en Bunschoten veel mee te stellen hadden, werd ook in Almkerk toegepast. Twee perioden lang hebben de afgescheidenen in Almkerk het brute optreden van de soldaten moeten verduren.

Officiële verzoeken aan de landelijke overheid hadden voorlopig geen enkel positief effect. Dat betrof ook het eerste verzoek (in 1839) om officiële overheidserkenning als nieuwe gemeente. De regering meende dat de afgescheiden kerk van Almkerk haar financiële verplichtingen

niet zou kunnen nakomen. Wat onder koning Willem I niet lukte, gebeurde wel onder koning Willem II: in 1841 werd de gemeente waaraan ds. Gezelle Meerburg verbonden was (en bleef) erkend.

Vredesgezind

Gezelle Meerburg was lichamelijk niet sterk. Hij hield zich zoveel hij kon afkerig van twist en tweedracht. Als men zich gereformeerd noemde, moest dat volgens hem merkbaar zijn in de houding tegenover de medemens. Zo onderhield hij zelf in de jaren 1847 tot 1850 goede betrekkingen met zijn Hervormde collega ds. J.J.L. ten Kate¹²⁾ die toen in Almkerk stond. Ze kwamen wel bij elkaar thuis om gedichten en geschriften te bespreken. Wat betreft de onderlinge onenigheden in de afgescheiden kerken, daar wilde Gezelle Meerburg zich ook niet intensief mee bemoeien. Hij stelde zich soms afzijdig op en kwam dan niet naar een synode. Hij hield er het nuchtere standpunt op na dat de Dordtse Kerkenordening (die voor velen een voornaam kenmerk was van de 'wederkeer') moest worden aangepast 'met het oog op de tegenwoordige omstandigheden'. Hij was wars van het extreme conservatisme dat bij sommige afgescheidenen de toon aangaf en waardoor de onveranderde 17de-eeuwse kerkenorde van Dordrecht diende te worden gehanteerd. Ook wilde hij binnen de afgescheiden kerken de toegang tot het predikambt niet zomaar vergroten door iedereen maar toe te laten die meende een roeping te hebben. Hierin was Gezelle Meerburg de man die de kwaliteit hoog wilde houden. De studenten moesten een goed geordende opleiding volgen en een pittig examen afleggen. In de lijn van deze houding moeten we hem dan ook zien ijveren voor een goede, wetenschappelijk verantwoorde predikantenopleiding. Hij heeft nog mogen meemaken dat in Kampen de Theologische School van start ging. Hij zou er eerst ook docent worden, maar zijn gezondheid nam sterk af. Op 12 december 1855 overleed ds. G.F. Gezelle Meerburg, te Almkerk.

Gereformeerd pastor

Het pastorale werk van Gezelle Meerburg heeft men steeds heel erg gewaardeerd. Zijn eenvoud en gerichtheid op 'de gewone man' vielen heel goed. Ook is het verrassend dat men ruim tien jaar na zijn dood zijn verklaring van de Heidelbergse Catechismus weer wilde lezen; de 60 bewaard gebleven 'leerredenen' werden in twee delen uitgegeven (Heusden 1868-1872); na enkele jaren al moesten ze worden herdrukt. Het werk wordt in sommige kerken nu nog wel voor de leesdienst gebruikt. Ook wordt het beschouwd als 'het beste deel van zijn geestelijke nalatenschap'.¹³⁾ Gezelle Meerburg wordt vaak getekend als 'een man des vredes', als 'de Melancthon der Afscheiding' (deze vriend en medewerker van Maarten Luther trachtte ook vaak de eenheid in de christenheid terug te winnen). Wij zouden Gezelle Meerburg ook graag willen zien als de voorganger die zich zijn leven lang heeft gehouden aan de eed die hij eens aflegde bij de verkrijging van zijn Leidse studiebeurs: zich in zijn dienst houden aan de gereformeerde religie. Daarin heeft hij veel mogen betekenen voor de reformatie van 1834, vooral in de kerken van Noord-Brabant.

Literatuur

Voor wie graag meer wil lezen over G.F. Gezelle Meerburg en zijn kerkelijke strijd in Almkerk e.o. wil ik verwijzen naar de volgende werken:

J.C. Rullmann, *Een schat in aarden vaten. V. Ernst en vrede. Het leven van George Frans Gezelle Meerburg*. Baarn 1919.
C. Smits, *De Afscheiding van 1834. Provincie Noord-Brabant*. Deel 8. Dordrecht 1988 (m.n. pag. 143-176).
C. de Gast, *Afscheiding en Doleantie in het Land van Heusden en Altena*. Tilburg 1989.

Drs. H. Veldman is kerkhistoricus en woont te Zuidhorn.

noten:

- 1 De naam Gezelle is om ons onbekende redenen aan de familienaam Meerburg gekoppeld. Deze combinatie werd echter niet door alle familieleden gebruikt. De nakomelingen van de hier besproken predikant deden dat wel: twee van zijn zoons droegen de dubbele achternaam; ze dienden als predikant de Gereformeerde Kerken.
- 2 Een nog altijd helder overzicht is dat van L. Knappert, *De ramp van Leiden*, Schoonhoven 1906.
- 3 Mr. van Brouckhoven was een van de 24 rechters die in 1619 het doodvonnis uitspraken over Johan van Oldenbarnevelt. Zijn naam staat vermeld op een zeldzame spotprent van Oldenbarnevelts medestanders; J. den Tex, *Johan van Oldenbarnevelt, 's-Gravenhage* 1980, 249.
- 4 Het Fonds Jacob van Brouckhoven voor Theologen bestaat nog steeds; het is in november 2005 door het gemeentebestuur van Leiden overgedragen aan een beheerstichting van de Faculteit der Godgeleerdheid.
- 5 Hij was een zoon van ds. Louis Bähler, die in Zwolle verbonden was aan de Waalse gemeente; deze was een groot bewonderaar van Isaäc da Costa. Bähler jr. is niet met de Afscheiding meegegaan.
- 6 Student Albertus C. van Raalte ging in 1832 te Leiden studeren en sloot zich ook aan bij dit gezelschap. Deze studentengroep vormde na 1834 naast de Groninger ds. Hendrik de Cock de kerngroep van de eerste afgescheiden predikanten.
- 7 De datum van intrede wordt door meerdere auteurs verschillend genoemd (20 okt., 30 okt., 20 dec.); de meest voor de hand liggende is 20 oktober 1833, een zondag.
- 8 Ds. C.C. Callenbach (1803-1873) was in 1826 te Leiden getrouwd met Catharina Hendrica Meerburg; hij stond bekend als rechtzinnig predikant en had veel waardering voor Hendrik de Cock en andere afgescheiden voorgangers, hoewel hij zich niet heeft aangesloten bij de Afscheiding.
- 9 Hierover meer bij W. Volger, *De leer der Ned. Herv. Kerk*, Franeker 1946, 55vv.
- 10 Ds. C.W. Pape typeerde Almkerk als een 'wespenest'; hij was sterk bevriend met de befaamde hoge Haagse ambtenaar voor kerkelijke zaken (en felle tegenstander van de Afscheiding) dhr. J.D. Janssen; vgl. A. Vroon, *Carel Willem Pape 1788-1872*, Tilburg 1992, register. Zie ook: F.L. Bos, *Archiefstukken betreffende de Afscheiding van 1834*, vier delen, Kampen 1939-1946, register.
- 11 C. Smits, *De Afscheiding van 1834. Provincie Noord-Brabant*. Deel 8, Dordrecht 1988, 157-160.
- 12 Ds. J.J.L. ten Kate (1819-1889) was vóór Almkerk Ned. Herv. predikant op Marken; na Almkerk diende hij de kerk van Middelburg (vanaf 1850) en Amsterdam (vanaf 1860). Hij was een knap kanselredenaar en improvisator, ook gewaardeerd prozaïst en dichter. Zijn theologische visie was orthodox-piëtistisch getint. P. Schram, *Biografisch Lexicon IV*.
- 13 Joh. de Haas, *Gedenkt uw voorgangers*, I, Haarlem 1984, 121.

GK 18: Naar U gaat mijn verlangen, Heer

lied van de week

Wie de psalmen liefheeft, moet ze ook onberijmd willen zingen. Want dat biedt mogelijkheden om dichter bij de oorspronkelijke psalmtekst te blijven dan bij strofische bewerkingen doorgaans het geval kan zijn. Het is daarom één van de mooie ontwikkelingen binnen ons kerkverband dat de laatste jaren (zij het nog sporadisch) onberijmde psalmen of gedeelten daarvan vrijgegeven worden voor liturgisch gebruik.

J. Smelik ■

Voor de eerste adventszondag staat een onberijmde bewerking van psalm 25 op het rooster. Voor de herkomst van deze psalmbewerking moeten we terug naar de jaren zestig van de vorige eeuw, toen de Latijnse liturgie van de Rooms-katholieke Kerk op gezag van het Tweede Vaticaanse Concilie plaats moest maken voor de volkstaalliturgie. Belangrijk voor de ontwikkeling van de Nederlandstalige liturgie werd onder meer het bundeltje: *Vijftig Psalmen. Proeve van een nieuwe vertaling* uit 1967. Hierin stonden vijftig onberijmde psalmvertalingen die Huub Oosterhuis en Michel van der Plas gemaakt hadden.

Hubertus Gerardus Josephus Henricus Oosterhuis werd op 1 november 1933 te Amsterdam geboren en studeerde van 1958-1961 Nederlands aan de Groninger universiteit, en vervolgens theologie in Maastricht. In 1965 werd hij pastor van de Amsterdamse studentenecclesia Tijdens zijn theologiestudie, in 1963, had hij het plan opgevat om alle 150 psalmen te gaan vertalen.

Michel van der Plas wordt geboren op 23 oktober 1927 in Den Haag. Zijn echte naam is Bernardus Gerhardus Franciscus Brinkel. Op amper 20-jarige leeftijd gaat hij in Amsterdam wonen, waar hij in dienst komt van het opinietijdschrift *Elsevier*. Behalve als journalist ont-popt Van der Plas zich ook als schrijver van romans en van theaterteksten voor o.a. Wim Sonneveld en Wim Kan. Daarnaast schreef Van der Plas religieuze poëzie en biografieën over vooraanstaande figuren uit de rooms-katholieke wereld. Vanwege zijn poëzie en biografische werkzaamheden werd hij in 2004 benoemd tot lid van de pauselijke orde van de H. Gregorius de Grote.

De bundel *Vijftig Psalmen* kwam dus tot stand door een samenwerking tussen Oosterhuis en Van der Plas. Zij werden daarbij bijgestaan door de oudtestamenticus Han Renckens en de exegeet Pius Drijvers. Voordat de vertalingen uitgegeven werden, waren ze eerst een tijdje

beproefd in de Nieuwe Kerk te Amsterdam en in Abdij Koningshoeven te Tilburg.

Huijbers

Op teksten uit deze psalmbundel componeerde Bernard Huijbers een serie beurtzangen voor liturgisch gebruik. Bernard Maria Huijbers (1922-2003) trad in 1940 toe tot de orde van de Jezuïeten en veertien jaar later werd hij tot priester gewijd. Onder meer aan het Amsterdams Conservatorium studeerde hij compositie, muziektheorie en schoolmuziek. Later werd hij docent aan dit conservatorium en ook aan het Amsterdamse St.-Ignatiuscollege en het Nederlands Instituut voor Katholieke Kerkmuziek te Utrecht. Vanaf 1966 was hij koorleider van de Amsterdamse Dominicuskerk. Aanvankelijk componeerde Huijbers Latijnse kerkmuziek, maar met name na de oprichting van de Studenten Werkgroep voor Volkstaalliturgie (1961) ging hij zich steeds meer toeleggen op Nederlandstalige werken. Van fundamenteel belang daarbij was zijn contact met Huub Oosterhuis, die hij al kende van het Ignatiuscollege.

Zoals gezegd, componeerde Huijbers op basis van de vertalingen uit *Vijftig Psalmen* een aantal beurtzangen. Deze composities worden gezien als een belangrijke mijlpaal in de rooms-katholieke kerkmuziek vanwege de toentertijd nieuwe liturgische en muzikale vormgeving. Uit de psalmvertalingen nam Huijbers meermalen specifiek die psalmgedeelten die voor een bepaalde zondag in het kerkelijk jaar op het rooster stonden. Zo gebruikte hij voor advent gedeelten van psalm 25. In het rooms-katholieke missaal worden op de eerste adventszondag een paar verzen uit psalm 25 gezongen als zogenaamde 'introïtus' ('intochtslied') en als gradualelied (d.w.z. het lied na de lezing uit een nieuwtestamentische brief). Huijbers componeerde drie beurtzangen op basis van teksten uit psalm 25. Voor zondag 3

december, de eerste adventszondag, staat één van die drie bewerkingen op het rooster van het ‘lied van de week’. De beurtzang bevat de verzen 5, 6 en 8 t/m 10 van de onberijmde tekst, waarbij het eerste psalmvers (“Naar U gaat mijn verlangen, Heer”) als refrein gebruikt wordt. Dat refrein wordt na elk vers gezongen, met uitzondering van vers 3 (“Goede en betrouwbare God, wie afgedwaald is, wijst Hij de weg.”). Na dit couplet volgt meteen vers 4: “Arme en ootmoedige mensen...”

Gebruik

Er zijn de afgelopen jaren verschillende refrein-liederen vrijgegeven voor liturgisch gebruik. Wanneer deze gezongen worden, gebeurt het regelmatig dat zowel de coupletten als de refreinen door de hele gemeente gezongen worden. Dat is eigenlijk nooit de meest optimale manier, maar helemaal bij de psalmbewerking van Huijbers moet dat niet gedaan worden. Want de beurtzangvorm, waarbij gebruik wordt gemaakt van een onderverdeling tussen voorzanger (of koor) en gemeente, doet veel meer recht aan de oorspronkelijke vormgeving van de psalmen dan de traditionele strofische liedvorm.

Over de uitvoeringspraktijk van de psalmen ten tijde van het Oude Verbond is zeer weinig bekend, maar het staat wel vast dat de liederen doorgaans uitgevoerd werden door voorzangers/koren waarbij het aandeel van het volk beperkt bleef tot hooguit het zingen van refreinen en acclamaties. De onderverdeling die Huijbers in psalm 25 gebruikt, sluit daar dus nauw bij aan.

Dit lied kan dus alleen gezongen worden wanneer er een koor of voorzanger is die de coupletten voor zijn rekening neemt. Het aandeel van de gemeente blijft beperkt tot het zingen van het refrein. Oefening vooraf van het refrein is niet nodig: het refrein wordt aan het begin namelijk eerst een keer gezongen door het koor of voorzanger, waarna het direct herhaald wordt door de gemeente. Het is dus een kwestie van het nazingen van een korte, eenvoudige melodische formule. Men kan na de coupletten het refrein op dezelfde wijze uitvoeren, dus eerst koor/voorzanger, dan gemeente.

Dr. Jan Smelik is musicoloog-hymnoloog en woont te Zuidhorn.

Rectificatie persbericht samensprekingen Wezep:

In het persbericht dat vorige week geplaatst was moet de zin: ‘...en tevens gezamenlijke kerkdiensten’ vervangen worden door ‘en op termijn gezamenlijke kerkdiensten’.

HOOFDREDACTEUR:

Prof. Dr. B. Kamphuis

EINDREDACTEUR:

Dr. E.A. de Boer

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
Prof. dr. S. Griffioen, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, J.M. de Jong, Ds. G. Riemer,
Dr. J. Smelik, Drs. H. Veldman

BESTUURSLEDEN STICHTING

DE REFORMATIE:

A. Verhoeff (voorzitter),
Drs. B. Bos (secretaris),
Ph. Haveman (penningmeester)

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 130,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Opwekkingsliederen ter discussie 1

In *Nader Bekeken* van september 2006 schreef ds. H.J.C.C.J. Wilschut een artikel onder de titel 'Liturgie na Zuidhorn'. Op één onderdeel uit dat artikel is in dit blad (*De Reformatie*, 21 oktober 2006) kritisch gereageerd door ds. B. Luiten. Centraal in de discussie staat de bundel *Opwekkingsliederen*. In twee artikelen wil ik een paar zaken noemen die me in de discussie zijn opgevallen. Daarbij moet ik me beperken tot hoofdzaken en zullen veel relevante aspecten niet aan de orde kunnen komen.

J. Smelik ■

Laten we eerst bekijken over welke bundel het gaat. Wilschut en Luiten hebben het allebei over de 'bundel *Opwekking*'. Zo wordt in de volksmond de bundel genoemd die onder de titel *Opwekkingsliederen* verschijnt. Luiten zegt dat het een verzamelbundel is, zoals de *Negentig gezangen* omdat er o.a. bewerkingen van psalmen in bestaan, evenals liederen uit het *Liedboek* en uit de bundel van Joh. de Heer. Toch is *Opwekkingsliederen* geen verzamelbundel in de traditionele betekenis van het woord. Dat blijkt wanneer we de ontstaansgeschiedenis van de bundel bekijken.

De eerste bundel met opwekkingsliederen verscheen in 1972 ter gelegenheid van de eerste jeugdmanifestatie, die onder de naam 'One Way Day' plaatsvond. Na dit begin is de bundel steeds blijven groeien: ten behoeve van de pinksterconferenties in Vierhouten werden voortdurend nieuwe liederen geselecteerd en aan de bundel toegevoegd. Vrijwel elk jaar stelt een selectiecommissie van de Stichting Opwekking een aanvulling samen, die rond Pinksteren wordt uitgegeven. Momenteel is het reservoirt opwekkingsliederen (c.q. de bundel) uitgegroeid tot 650 liederen. 570 liederen zijn uitgegeven in drie grote verzamelbundels. De vierde verzamelbundel zal wel verschijnen wanneer het aantal liederen uitgegroeid is tot zo'n 720.

De constante aanvulling hangt voor een belangrijk deel samen met het gegeven dat de levensduur van de meeste liederen kort is. Er is voortdurend behoefte aan nieuwe liederen omdat de oude kapot gezongen zijn en hun werk daarom niet meer naar behoren kunnen doen. Aanvankelijk was de bundel bedoeld als aanvulling op het traditionele opwekkingslied (gospel hymns) uit de *Zangbundel* van Joh. de Heer en uit *Glorieklanken*. Men beoogde dus geen traditionele verzamelbundel samen te stellen, zoals de *Evangelische Liedbundel*.

Al snel werd in de praktijk echter duidelijk dat de bundel niet als aanvulling fungeerde, maar als vervanging van bestaande liedboeken. Daarom nam men in de bundel toch maar een paar liederen op uit de *Zangbundel* van De Heer, uit *Glorieklanken* en uit het *Liedboek voor de Kerken*. Je ziet echter dat vanaf liednummer 270 steeds minder

liederen uit andere Nederlandse liedbundels overgenomen zijn. De liederen van Joh. de Heer vielen steeds verder uit de gratie. Vanaf liednummer 423 kom je liederen uit de genoemde bundels slechts bij hoge uitzondering tegen.

In de loop der jaren is de bundel *Opwekkingsliederen* in zoverre een verzamelbundel geworden, dat daarin vooral uit het Engels vertaalde evangelicale liederen verzameld zijn. Daarnaast staan er nieuwe liederen van Nederlandse origine in, die her en der binnen de evangelicale wereld ontstaan en gebruikt worden. Op dit punt verschilt de bundel *Opwekkingsliederen* dus wezenlijk van verzamelbundels als de *Evangelische Liedbundel* en *Negentig Gezangen*, die voornamelijk een selectie bevatten uit Nederlands repertoire dat elders al gepubliceerd is. In tegenstelling tot de bundel *Opwekkingsliederen* zijn deze bundels bovendien stilistisch en qua liedgenres veel breder georiënteerd.

Kruis en glorie

Om het opwekkingsrepertoire theologisch te karakteriseren, gebruikt Wilschut in *Nader Bekeken* het onderscheid tussen 'theologie van de glorie' en 'theologie van het kruis'. Hij schrijft letterlijk: "Theologisch ademt de bundel meer de sfeer van de theologie van de glorie dan van de bijbels-reformatorische theologie van het kruis." Het is vooral deze zin die Luiten bekritiseert: "De kritiek op de sfeer geeft een vooroordeel over ieder lied afzonderlijk, waardoor mensen ook de goede liederen toch niet meer onbevangen kunnen zingen." Volgens Luiten oordeelt Wilschut te snel, te ongenueanceerd en onbeargumenteerd, waarbij en waardoor hij zich ook schuldig maakt aan stemmingmakerij.

Naar het oordeel van Luiten staan in *Opwekkingsliederen* veel liederen die voluit de genade en de theologie van het kruis ademen. Hij ondersteunt zijn opvatting door het noemen van een paar voorbeelden uit de bundel. Hij wijst vervolgens op een aantal overwinningspsalmen waaruit hij concludeert dat er ook psalmen zijn die tot 'theologie van de glorie' behoren. Op basis hiervan concludeert hij dat er in algemene zin theologisch eigenlijk niets mis is met de bundel *Opwekkingsliederen*.

Opvallend vind ik dat Luiten het verschil tussen 'theologie van het kruis' en 'theologie van de glorie' terugbrengt tot de vraag of er aandacht is voor 'kruis' en/of 'overwinning'. Dit lijkt me niet juist. Bij een 'theologia crucis' gaat het immers niet om de vraag of er (voldoende) aandacht geschonken wordt aan Christus' overwinning in het verleden en de toekomst, want dat is vanzelfsprekend het geval. Het gaat wel om het aspect dat die overwinning tot aan de Jongste Dag verborgen is en dus in geloof aanvaard moet worden. Daarin verschilt zij van de 'theologie van de glorie', die juist in het hier-en-nu al wil vooruitgrijpen op die overwinning, waarbij en waardoor het kruis van Christus op de achtergrond verdwijnt. Dat is m.i. het kernverschil.

Dat verschil is voor de discussie belangrijk. Want natuurlijk staan in liedboeken die binnen de evangelicale wereld uitgegeven worden, ook liederen waarin basale aspecten van het christelijke geloof verwoord worden, zoals zonden, lijden, vergeving door het bloed van Christus. Luiten heeft dus gelijk als hij daarop wijst. Maar volgens mij ontkenende Wilschut dat ook niet, maar redeneerde hij vanuit het bovengenoemde verschil tussen 'theologie van het kruis' en 'theologie van de glorie'.

De vraag is dus of het evangelicale lied als genre (of de bundel met 570 liederen als geheel) te typeren is als 'theologia gloriae', d.w.z. dat de bundel doet alsof de gelovigen de overwinning nu al in handen hebben, waardoor het kruis van Christus en de bijbelse notie van de *verborgen* heerlijkheid sterk op de achtergrond raken.

Welnu, je kunt statistisch aantonen dat de bundel *Opwekkingsliederen* exponent is van de theologie van de glorie. Het aantal liederen waarin het kruis van Christus ter sprake komt, vormt slechts een hele kleine minderheid. In zo'n 20 procent van alle 570 liederen komen op één of andere manier noties voor als vergeving van zonden door het bloed van Jezus, het lijden en sterven van Christus. Dat lijkt op het eerste gezicht nog een behoorlijk groot aantal. Maar ik heb hier alle liederen meegerekend die heel marginaal, soms door middel van één of twee versregels of door één woord (bijv. 'Lam' of 'Verlosser' of 'genade'), refereren aan Christus' verzoenend lijden en sterven. In verreweg de meeste liederen, die tot die 20 procent horen, blijft het bij dergelijke korte aanduidingen en is de spits van het lied: lofprijzing en aanbidding in het kader van de door Christus behaalde overwinning. Ter verduidelijking: de aanzienlijke hoeveelheid liedteksten, die de woorden uit Openbaring 5:12 (Het Lam is waardig te ontvangen...) letterlijk of geparafraseerd bevatten, is bij de 20 procent inbegrepen, terwijl ze eigenlijk onder 'theologia gloriae' geplaatst moeten worden. Overigens is de hymne uit Openbaring 5 verreweg de populairste bijbeltekst in *Opwekkingsliederen*.

Zoek je echter naar liederen waarin Christus' verlossingswerk meer dan een marginale plaats heeft, dan kom je niet uit op 20 procent maar op zo'n 8 procent (nog geen 50 van de 570 liederen). Zet je deze 8 procent af tegen het percentage waarin expliciet gezongen wordt over overwinning en triomf, dan blijkt het aantal overwinningsliederen overweldigend groot te zijn: in elk geval 65 procent van het totaal aantal liederen. Daarnaast heb je nog een groep liederen waarin het primair gaat om levensvernieuwing door de Geest en om overgave aan God (circa 15 procent). Gezien de theologische accenten binnen de evangelicale beweging is dat allerm minst opmerkelijk.

Nu gaat het niet om exacte aantallen of percentages. Discussiepunt was de vraag of je kunt zeggen dat de bundel *Opwekkingsliederen* theologisch meer (!) de sfeer ademt van theologie van de glorie dan de bijbels-reformatische theologie van het kruis. Mijn conclusie is dat je dit objectief gewoon kunt vaststellen en dat Wilschut een correcte waarneming heeft gedaan. Dat kerkmensen deze conclusie misbruiken om *alle* opwekkingsliederen af te wijzen als representanten van 'theologia gloriae', doet aan de waarneming natuurlijk niets af. Maar de gevoelsmatige huiver ten aanzien van de bundel, die Luiten in zijn omgeving waarneemt, is dus alles behalve onterecht.

Onverdachte stemmen

Wilschut verwees in zijn artikel naar kritische opmerkingen die de baptistendominee Henk Bakker maakte over de opwekkingsliederen. Nu zijn er meer en ook veel eerder kritische geluiden vanuit de evangelische wereld geuit, zelfs door samenstellers van de bundel.

Dat de bundel *Opwekkingsliederen* zo zijn eenzijdigheden heeft, wordt bijvoorbeeld onderschreven door Wiesje Hoekendijk, één van de initiatiefnemers en samenstellers van de bundel uit de eerste jaren. In 1992, de bundel omvatte toen 380 liederen, merkte ze in het boekje *Een nieuw gezang* (Sliedrecht 1992) op, dat de nieuwe opwekkingsliederen de traditionele van Joh. de Heer verdrongen hebben, en dat daardoor ook bepaalde onderwerpen op de achtergrond geraakt zijn: "Zo wordt daarin [in de bundel *Opwekkingsliederen* - JS], in tegenstelling tot Johan de Heer, nauwelijks gezongen over het bloed van het Lam. De nieuwe liedjes vertolken vooral de dankbaarheid, de lofprijzing en de blijdschap van de Heilige Geest" (einde citaat). En elders in het interview zegt ze: "We missen liederen over Jezus als het Lam. We zingen altijd maar dat Hij Heer is en nog eens dat Hij Heer is."

Een andere samensteller van de bundel, Cees van Setten, antwoordt in hetzelfde boekje op de vraag hoe het komt dat in opwekkingsliederen het thema van de aanvechting gemist wordt:

"Er zijn wel een paar liederen die iets van dit motief vertolken (...) maar die worden nauwelijks gezongen. Dat heeft met de achtergrond van de opwekkingsbeweging te maken. Het overaccent op vreugde. Ook het niet goed doorleven en doordenken van de vraag van het lijden. De *theodicee* 'hoe rijm je Gods rechtvaardigheid met het lijden in de wereld?', speelt theologisch en daarmee ook muzikaal nauwelijks een rol. Dit is onze grote blinde vlek. We hebben geen theologie van het lijden. De categorie van de overwinning overheerst nog steeds. Vandaar zoveel liederen over de Koning, de troon, de heerschappij van God. (...) Daarmee verbonden is het motief van de geestelijke strijd tegen de duivel en de machten. Onze 'theologie van de glorie' is eenzijdig. We hebben geen plaats voor de peilloze afgrond van de godverlatenheid waarover psalm 22 spreekt en waarvan datgene wat zich nota bene voor de ogen der beschaafde wereld heeft afgespeeld, Auschwitz, een ondoorgrondelijk voorbeeld is" (einde citaat).

Het tweede deel zal in *De Reformatie* van 2 december komen.

Dr. Jan Smelik is hymnoloog-musicoloog en woont te Zuidhorn.

KOSTBAARHEDEN

vertrouwd verzekerd

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

Weet u wat een
avondmaalstel waard is?
Donatus wel.

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

L van Levensstijl

ABC van rechtvaardig en duurzaam leven

Je wordt wakker en je neemt een warme douche, je trekt je design-jeans aan en zet een bak koffie, voordat je in je auto springt om naar je werk te gaan. Geen bijzondere dag, maar je hebt nu al keuzes gemaakt die van invloed zijn op mensen en de natuur. Ruth Valerio geeft praktische suggesties om onze levensstijl te zetten in het licht van Gods koninkrijk.

Buijten & Schipperheijn Motief

www.buijten.nl – 020-524 10 10 – in de boekwinkel

125 pag., € 12,50

De beheerders van de **Stichting Greijdanus-Kruithof Fonds** maken bekend, dat voor studerenden aan de **Theologische Universiteit**, Broederweg 15 te Kampen, de mogelijkheid bestaat uit genoemd fonds een beperkte toelage te ontvangen. Studerenden die zich voorbereiden op een promotie komen hiervoor allereerst in aanmerking.

Eventuele verzoeken om in de **cursus 2006/2007** een toelage uit dit fonds te ontvangen, dienen voor 1 december 2006 in ons bezit te zijn.

Aanvraagformulieren kunt u opvragen bij het secretariaat van de Theologische Universiteit: secretariaat@tukampen.nl of 038-4471710

uit de kerken

Zwolle-West (tweede predikantsplaats) - **beroep aangenomen:** J. Janssen te Enumatil

Zwolle - adreswijziging: Ds. Jac. Ophoff, Papaverveld 77, 8042 ED (voorheen Roden)

Uithuizermeeden - jubileum: Op 22 november was ds. L.S.K. Hoogendoorn 25 jaar predikant. Zijn standplaatsen waren: Musselkanaal-Valthermond (1981), Waddinxveen (1988), en sinds 1996 Uithuizermeeden.